

การวิพากษ์แนวคิดของอริสโตเติลเรื่องการเมืองของแบบ

The Critical Study of Aristotle's Concept of Forms

มงคล เทียนประเทืองชัย

Mongkol Thianprathuangchai

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Lecturer, Faculty of Law, Rangsit University.

*Corresponding author, E mail: Mongkol.t@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ปรับปรุงมาจากงานวิจัยด้านปรัชญา ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของอริสโตเติลที่เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการเมืองของแบบของสรรพสิ่ง ซึ่งพบได้จากการได้แย้งทฤษฎีแบบของเพลโต เพียงแต่แบบของอริสโตเติลนั้นมีอยู่อย่างเกี่ยวเนื่องหรือสัมพันธ์กับความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลง สามารถที่จะรู้ได้ทางประสาทสัมผัส มิใช่สิ่งลอกเลียนมาจากโลกของแบบ แต่แบบเป็นสิ่งที่ถอดลักษณะกลางจากสรรพสิ่งทั้งหลาย (สิ่งเฉพาะ) ที่มีร่วมกัน แบบไม่ได้มีอยู่อย่างอิสระโดยตัวเอง แต่อยู่ในสสาร (แบบและสสารเป็นร่วมกัน) แบบที่ถือว่าเป็นสากลนั้นที่จริงมีอยู่ในสสาร (แบบเฉพาะ) เท่านั้น แบบและสสารได้ช่วยกันหล่อหลอมให้เกิดสิ่งต่างๆ ขึ้นมา สสารเปลี่ยนแปลงได้ แต่แบบไม่เปลี่ยนแปลง การที่เห็นแบบเปลี่ยนไปเป็นแบบต่างๆ เป็นเพราะสสารเปลี่ยนไปต่างหาก หรือสสารเปลี่ยนไปถือเอาแบบอื่นมายึดครอง

จากข้ออ้าง ข้อถกเถียง หรือข้อโต้แย้ง/ข้อสนับสนุน และข้อสรุป ของอริสโตเติล ต่อการพิสูจน์การเมืองของแบบของสรรพสิ่งนั้น ยังมีกรอ้างหรือการใช้เหตุผลที่อาจถูกโต้แย้งได้ในหลายประเด็น เช่น การอ้างเหตุผลที่เน้นแบบนิรันดร์ และแบบอุปนัย (รวมวิธีวิทยาศาสตร์ด้วย) เป็นเหตุให้ฝ่ายสสารนิยมและฝ่ายธรรมชาตินิยมโต้แย้งว่าแบบไม่มีอยู่จริง และการอ้างเหตุผลในความเชื่อที่ความจริงมีสิ่งเดียวในสากลจักรวาล หรือการเชื่อแบบเอกภาพ อาจจะมีผิดก็ได้ เพราะเรายังไม่สามารถสรุปได้ว่าความจริงเป็นสากลมีสิ่งเดียว และต้องเหมือนกัน เป็นเพียงแต่ใครจะให้เหตุผลเป็นที่น่าพอใจในการเชื่อเช่นนั้น ถ้าต่อไปมีใครมาโต้แย้งโดยให้เหตุผลที่ดีกว่าน่าเชื่อถือว่า ความเชื่อเดิมก็อาจจะถูกล้มล้างไป การพิสูจน์หาความจริงอาจมีหลายแบบหลายวิธี การหาความจริงแต่ละสิ่งก็อาจแตกต่างกันไป เมื่อใช้วิธีหนึ่งได้ผลว่าไม่จริง จะสรุปว่าไม่จริงทั้งหมดยังไม่ได้ เพราะเครื่องมือหาความจริงอาจจะไม่ถูกต้องกับสรรพสิ่งที่ต้องการหากก็ได้ การจะสรุปว่าอะไรจริงหรือไม่อย่างไรควรอยู่บนฐานของความรู้ มิใช่ความรู้ไม่รู้อย่างที่อริสโตเติลอ้างไว้ในกรณีการเมืองของแบบของสรรพสิ่ง

คำสำคัญ: แนวคิด การเมืองของแบบ อริสโตเติล

Abstract

This article is updates from a Philosophy Research. It is to criticize the controversy of the challenge, and the support including the logics in Aristotle's Concept of Form. Aristotle's way of thinking from objective reality arose from the challenge of Aristotle's theory that existed by the dynamic and the change, not lasting permanently. It can be known through a touchable brain not by copying from the material world. It is not in existing by itself, but it is in the matter (form and matter are the same things). The form that is deemed to be only a matter of universal. Forms and matters interact with each other allowing things to arise. This state of matter has is changeable forms, but the forms type of is unchangeable. The appearance of the changeable states of matter to other things is because of the changing matter or the matter is changed to seize other thing as its possession.

The references, the differences or the arguments, the supports and the conclusion including the reasons (logic) to Aristotle's way of thinking in the existing of that are still of many weak forms such as the reason to refer to and to emphasize the deductions and inductions (including scientific methods) causing the materialist and the naturalist to argue that the pattern is not existing. The Thai philosophers argue that the usage and the quoting of the reason by Aristotle who believed that the reality is one thing in the universe or that the unity of belief may make a mistake, because we still cannot conclude that the universal reality is only one thing and must be the same acceptance that someone will render the reasons to be satisfied with ones belief.

Then, if someone gives a better or more believable reasons than the former belief, the former belief will be accepted. The may be different. When someone uses the methods showing that belief is not true, it means that all truths are the faults, because the method to find the truths is not right. Therefore, the conclusion shows that the truths which are real or not real should be based on the basic knowledge not being based on the truth without knowledge according to Aristotle's reference.

Keywords: Concept, Being of Form, Aristotle.

1. บทนำ

มนุษย์จำนวนมากมีแนวคิดมีปรัชญาชีวิตนำทางในการกระทำในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องการมีอยู่ของสรรพสิ่งในโลกและสากลจักรวาล เช่น ความดีงาม ความชั่วร้าย กฎหมาย และความเป็นธรรมหรือความยุติธรรม เป็นต้น สรรพสิ่งทั้งหลายมีอยู่จริงหรือไม่ ถ้ามีอยู่จริง มีอยู่จริงแบบใด (ซึ่งรากเหง้าของสรรพสิ่งเหล่านี้ดูเหมือนจะเป็นเรื่องแบบ) เป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งที่มนุษย์จำนวนมากไม่น้อยต่างถกเถียงกันเรื่อยมา ซึ่งทราบได้จากข้อถกเถียงของนักปรัชญากรีกโบราณในเรื่องปฐมธาตุของโลก ต่างแสวงหาคำตอบสิ่งที่เป็นปฐมเหตุอันถือเป็นสิ่งสากลของสิ่งเฉพาะ บางทฤษฎีเชื่อว่าสรรพสิ่งมีอยู่จริงแบบที่มนุษย์สมมติบัญญัติ (Ultimate Truth) กล่าวคือมีอยู่เพราะมีมนุษย์และมนุษย์สมมติให้มันมีอยู่ ถ้าปราศจากมนุษย์มันก็ไม่มีอยู่ บางทฤษฎีก็เชื่อว่าสรรพสิ่งนั้นมีอยู่จริงแบบสิ่งนิรันดร (Ultimate Reality) กล่าวคือไม่ว่าจะมีมนุษย์อยู่หรือไม่ สรรพสิ่งเหล่านั้นมันก็มีอยู่ของมัน เช่น ทฤษฎีของเพลโต (Plato) ในเรื่องโลกแห่งมโนคติ (World of Ideas) (William David Ross, 1977) หรือโลกของแบบ (World of Form)

(R.E. Allen, 1970) เพลโตเชื่อว่า มีโลกของแบบที่สมบูรณ์เป็นสิ่งนิรันดร(เป็นสิ่งสากล) แยกจากวัตถุหรือสารหรือสสารอีกโลกหนึ่ง (เป็นนามธรรมที่ไม่ใช่ความคิดหรือจินตนาการ) ที่อยู่นอกโลกแห่งผัสสะ เป็นแบบให้โลกของวัตถุหรือสารหรือสสารเดินตามแบบนั้น โดยเสนอว่า แบบ (Form) หรือ มโนคติ (Idea) มีอยู่ในโลกแห่งแบบหรือมโนคติ ซึ่งแยกออกเด็ดขาดจากโลกแห่งผัสสะหรือสัญชาตญาณที่เราอยู่อาศัยนี้ เพลโตเสนอทฤษฎีสองโลกคือ มีโลกของแบบแยกอยู่ภายนอกโลกผัสสะ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2550) ซึ่งอาริสโตเติล (Aristotle) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548) ผู้เป็นศิษย์ของ เพลโตยอมรับ ว่ามีแบบอยู่จริงตามที่เพลโตเสนอ แต่กลับแย้งว่า โลกแห่งแบบไม่มีอยู่จริง แบบจึงไม่ได้แยกอยู่นอกโลกของสิ่งเฉพาะที่มนุษย์อาศัยนี้ แบบอยู่ร่วมกับสิ่งเฉพาะในโลกแห่งผัสสะ ซึ่งเป็นการแย้งต่อทฤษฎีแบบของเพลโต โดยวิจารณ์ซึ่งข้อบกพร่องไว้ 7 ประการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2550)

1. ทฤษฎีแบบของเพลโตไม่สามารถอธิบายธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายได้อย่างน่าพอใจ เพราะเหตุผล 4 ประการ คือ

1.1 แบบของเพลโตไม่ได้อธิบายความมีอยู่ของสิ่งเฉพาะในโลก

1.2 แบบเป็นสิ่งที่ถาวร ไม่เคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลง แต่สิ่งเฉพาะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

1.3 มนุษย์รู้แบบ โดยการรู้พื้นความจำที่ว่าสิ่งเฉพาะเลียนแบบมาจากสิ่งสากลนั้น น่าจะเป็นสิ่งสากลลอกเลียนแบบมาจากสิ่งเฉพาะ

1.4 ทฤษฎีแบบเป็นการเพิ่มสิ่งต่างๆ เข้ามาเพิ่มมากขึ้นโดยไม่จำเป็น

2. ทฤษฎีแบบของเพลโตไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแบบกับสิ่งเฉพาะได้อย่างน่าพอใจ เพราะเหตุผล 3 ประการ คือ

2.1 โลกแห่งแบบกับโลกแห่งสิ่งเฉพาะสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกันอย่างไร

2.2 การกำหนดว่ามนุษย์คนหนึ่งมีส่วนร่วมแบบของมนุษย์ จำต้องมีแบบของมนุษย์อีกแบบหนึ่งมาเป็นมนุษย์ที่สาม

2.3 เป็นไปไม่ได้ที่สารัตถะจะแยกอยู่ต่างหากจากสิ่งเฉพาะที่มีสารัตถะ แบบจะเป็นสารัตถะ (ของสิ่งเฉพาะ) ได้อย่างไร ในเมื่อมันอยู่แยกจากสิ่งเฉพาะ

อาริสโตเติลมีทรรศนะในเรื่องของแบบนี้ว่า แบบกับสาร(Substance) หรือ สาระ (Essence) และกรรตุภาวะกับสมรรถภาวะ (Act and Potentiality) สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องเดียวกัน แยกกันไม่ออก กล่าวคือแบบและสสารมีอยู่ด้วยกัน แยกจากกันไม่ได้ โดยเขาเชื่อว่า ทั้ง 2 อย่าง คือ แบบและสสาร ได้ช่วยกันหล่อหลอมให้เกิดสิ่งต่างๆ ขึ้นมา สสารเปลี่ยนแปลงได้ แต่แบบไม่เปลี่ยนแปลง การที่เห็นแบบเปลี่ยนไปเป็นแบบต่างๆ เป็นเพราะสสารเปลี่ยนไปต่างหาก หรือสสารเปลี่ยนไปถือเอาแบบอันมายึดครอง สิ่งเหล่านี้สามารถพบได้ในข้อโต้แย้งของเขามีต่อเพลโตในเรื่องโลกมโนภาพหรือโลกของแบบ

ปัญหาเหล่านี้ เป็นข้อถกเถียงกันเรื่อยมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณจนถึงยุคกลางของยุโรป โดยศิษย์ของทั้งสองฝ่ายได้ถกเถียงกันในนาม Nominalist กับ Realist จนถึงปัจจุบันก็ยังมีกรถกเถียงกันอยู่ในนาม Materialism กับ Idealism ซึ่งปัญหาเหล่านี้ แม้ในปัจจุบันอาจจะดูว่าไม่สำคัญมากนัก เพราะมีทรรศนะอื่นๆ มาช่วยแก้ไข เช่น ทรรศนะ

ธรรมชาตินิยม และมนุษย์นิยม เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า ยังเป็นประโยชน์สำหรับมนุษย์ที่มีความคิดไม่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน และเห็นว่า มนุษย์เรามีความคิดที่ต่างกันไป (กิริติ บุญเจือ, 2545) เพื่อให้เห็นวิถีคิดและการให้เหตุผลของมนุษย์ ว่ามีความสอดคล้องถูกต้องตามหลักตรรกะแห่งเหตุและผลมากน้อยเพียงใด อันส่งผลหรือนำไปสู่ความเชื่อของมนุษย์ต่อไป จึงได้นำแนวคิดของอาริสโตเติล ในเรื่องการมีอยู่ของแบบ ว่าเขามีการอ้างหรือใช้เหตุผลสอดคล้องตามหลักตรรกะอย่างไร การให้เหตุผลของเขาเป็นเหตุผลที่จำเป็นและเป็นเหตุผลที่พอเพียงต่อความเชื่อหรือไม่ เพราะในทางปรัชญาความจริงอาจไม่ได้มีสิ่งเดียว (วิทย์ วิศทเวทย์,ม.ป.ป.) เช่น ความดีงาม ความยุติธรรม และความถูกต้องชอบธรรม เป็นต้น ซึ่งปัญหาในทางความคิดเหล่านี้ถ้าไม่ทำให้ชัดเจนอาจจะเกิดการโน้มน้าวใจอย่างไม่ถูกต้อง ก่อให้เกิดความแตกแยก เกิดการแข่งขัน ไม่ไว้ใจกัน จนอาจถึงขั้นทำร้าย ทำลายซึ่งกันและกันไม่ถึงคมได้

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัย จึงสนใจในการที่จะวิเคราะห์แนวคิดของอาริสโตเติล ในกรณีการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่ง (ซึ่งอาจถือว่าเป็นรากเหง้าของแนวคิดการมีอยู่ของสรรพสิ่ง) โดยหวังว่า อาจจะพบวิธีการอ้างหรือการใช้เหตุผลที่ดี มีหลักตรรกะที่ดี ที่สามารถนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมของไทยในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของอาริสโตเติลในเรื่องการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่ง
2. เพื่อวิพากษ์การอ้างหรือการใช้เหตุผลของอาริสโตเติลต่อข้ออ้าง ข้อโต้แย้ง และข้อสรุปในเรื่องการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่ง

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทางปรัชญา โดยมีขอบเขตและขั้นตอนดังนี้

1. ในด้านขอบเขต มีดังนี้
  - 1.1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ทั้งปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตำราที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของเพลโต และอาริสโตเติล ในเรื่องการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่ง
  - 1.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้อาจตามข้อ 1.1. ในข้อถกเถียง หรือ/และข้อโต้แย้ง หรือ/และข้อสนับสนุน และข้อสรุป พร้อมทั้งวิพากษ์การอ้างหรือการใช้เหตุผลของอาริสโตเติลว่าถูกต้องตามหลักตรรกะมากน้อยเพียงใด
2. ในด้านวิธีการดำเนินการ
  - 2.1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ทั้งปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตำราที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่งในแนวคิดของเพลโต และอาริสโตเติล
  - 2.2 ขอความเห็นและคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และศึกษาตามกรอบคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการวิเคราะห์และวิพากษ์ข้อมูลที่ได้อาจตามข้อ 2.1 ทั้งนี้เน้นหนักไปที่แนวคิดของอาริสโตเติลในเรื่องการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่ง

2.3 สรุป และนำเสนอผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการศึกษา (ข้อถกเถียง หรือ/และข้อโต้แย้ง หรือ/และข้อสนับสนุน และข้อสรุป พร้อมการวิพากษ์การอ้างหรือการใช้เหตุผลของ อริสโตเติลว่าถูกต้องตามหลักตรรกะมากน้อยเพียงใด) และแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.4 สรุป และนำเสนอผลการวิจัย

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่งในปรัชญาเพลโต พบว่า แนวคิดเรื่องการมีอยู่ของแบบ (สิ่งสากล) นั้นมีมานานแล้ว นับแต่มนุษย์เริ่มสงสัยว่าสรรพสิ่งในโลกและสากลจักรวาลมีอยู่จริงหรือไม่ อย่างไร เพียงแต่ในภาษาของมนุษย์สมมติบัญญัติเรียกแตกต่างกันตามกรอบครอบงำแต่ละภาษา ซึ่งในยุคกรีกโบราณเรียกว่า ปฐมธาตุ ที่ถกเถียงกันมาตั้งแต่ธาตอสจนไปถึง สคราดิสก็กลายเป็นมโนภาพ และต่อมาเพลโตได้นำไปพัฒนาเป็นโลกแห่งมโนคติหรือโลกแห่งแบบ (ตามทฤษฎีแบบของเพลโต) ซึ่งแบบ (สิ่งสากล) ของเพลโตมีลักษณะสำคัญ คือ มีอยู่จริงแบบปรนัย (ปรมาัตถ์จะ) คงที่ถาวรไม่เปลี่ยนแปลง มีอยู่อย่างเป็นนิรันดร์ แยกจากโลกแห่งวัตถุ (อยู่ในโลกอีกโลกหนึ่งที่เรียกว่าโลกแห่งมโนคติหรือโลกแห่งแบบ) และมีอยู่อย่างสมบูรณ์สูงสุด เป็นแบบอย่างให้โลกวัตถุลอกเลียนแบบ เป็นนามธรรมแต่ไม่ใช่ความคิดหรือจินตนาการของมนุษย์ แบบเป็นสิ่งที่ประสาทไม่สามารถสัมผัสได้ ต้องใช้เหตุผลเท่านั้นถึงจะเข้าถึงได้ ซึ่งแนวคิดแบบจิตนิยมของเพลโตนี้เป็นที่นิยมและแพร่หลายมายาวนาน ส่วนการพิสูจน์การมีอยู่จริงของแบบนั้น เพลโตอ้างหรือใช้เหตุผลตามแนวลัทธิเหตุผลนิยม การจะพบมโนคติหรือแบบได้ต้องใช้การคิดแบบวิภาษวิธี ซึ่งจิตมีวิธีทำวิภาษวิธี โดยแบ่งเป็น 4 ลักษณะ คือ จินตนาการ ความเชื่อ การคำนวณ และพุทธิปัญญา แม้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการอ้างหรือการใช้เหตุผลของเพลโตจะถูกโต้แย้งถูกวิพากษ์วิจารณ์จากหลายกลุ่มหลายฝ่าย ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มสสารนิยม กลุ่มชนวนิยมหรือกลุ่มมนุษย์นิยม และแม้แต่กลุ่มจิตนิยมด้วยกันอย่างอริสโตเติล แต่ก็ไม่มีใครสามารถให้เหตุผลที่เพียงพอต่อความเชื่อเพื่อหักล้างเหตุผลในแนวคิดเรื่องแบบของเพลโตลงได้อย่างสิ้นเชิงไม่ ไม่ว่าจะ ใช้เหตุผลตามลัทธิใด เช่น ลัทธิประสบการณ์นิยม (ประจักษ์นิยม) ลัทธิปรากฏการณ์นิยม ลัทธิจิตนิยม และลัทธิเหตุผลนิยมด้วยกัน แต่ลัทธิต่างก็ถือว่าเกณฑ์ของตนดีและสามารถใช้ตัดสินการมีอยู่จริงของสรรพสิ่งในโลกและสากลจักรวาลได้แน่นอนกว่าเกณฑ์ของคนอื่น รวมถึงวิธีแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ในปัจจุบันที่มนุษย์จำนวนไม่น้อยต่างเชื่อว่าสามารถพิสูจน์การมีอยู่จริงได้เกือบทุกสิ่ง แต่ในบางสิ่ง เช่น การมีอยู่ของพระเจ้า จิต วิญญาณ และการเกิดใหม่ ดูจะยังสู้วิธีการของเพลโตไม่ได้ ถึงแม้การให้เหตุผลของเพลโตนี้จะเป็แนวเทพนิยาย หรือศาสนาไปสักหน่อย แต่ก็คอยช่วยสนับสนุนแนวคิดของมนุษย์ด้วยดีเสมอมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของชเชียนศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา และสมภาร พรหมทา ที่ได้กล่าวไว้ในบททวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของบทที่ 1 กล่าวคือพุทธปรัชญาเถรวาทไม่เน้นเรื่องอภิปรัชญา แต่ก็เป็นการสร้างอภิปรัชญาแนวอนัตตวาทที่มีลักษณะเด่นเฉพาะแห่งตน และพุทธปรัชญาที่ยอมรับการมีอยู่ของสรรพสิ่ง โดยเห็นว่าความจริงมีสองแง่ คือ แง่ปรมาัตถ์จะ และสมมติสัจจะ ซึ่งทั้งสองแง่นี้มีความจริงเท่ากัน

ส่วนการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่งในปรัชญาของอริสโตเติล พบว่า แนวคิดเรื่องการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่งในปรัชญาของอริสโตเติลนั้นเกิดจากการโต้แย้งทฤษฎีมโนคติ หรือทฤษฎีแบบของเพลโต ซึ่งอริสโตเติลเชื่อว่าแบบนั้นมิใช่การมีอยู่จริง โดยมีลักษณะดังนี้

1. แบบ เป็น ภาวะ (Being) เป็นนามธรรม

กล่าวคือ แบบเป็นภาวะหรือความเป็นอยู่ที่มีอยู่จริง (ปรนัย หรือปรมัตถสังจะ) ในลักษณะเป็นนามธรรม มีอยู่อย่างสมบูรณ์ มีอยู่คงที่ถาวร ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นนิจนิรันดร

2. แบบอยู่ภายในสิ่งเฉพาะ

แบบเป็นสาระ (Substance) หรือสารัตถะ (Essence) ของสรรพสิ่ง มีอยู่ในสิ่งเฉพาะตลอดเวลา (แบบอยู่ร่วมกับสสาร)

3. แบบอยู่ในโลกเดียวกับโลกผัสสะ

การโต้แย้งทฤษฎีแบบของเพลโต ว่าโลกแห่งแบบไม่มีอยู่จริง ทำให้เห็นแนวคิดเรื่องแบบของอริสโตเติลว่าแบบมีอยู่ในโลกของวัตถุหรือโลกผัสสะ ซึ่งเป็นโลกเดียวกับสิ่งเฉพาะอาศัยอยู่ มิใช่มีอยู่ในอีกโลกหนึ่งต่างหาก (คือโลกแห่งแบบ)

4. แบบรับรู้ได้ด้วยเหตุผล (อภิปรัชญา)

เนื่องจากแบบอยู่ในโลกเดียวกับโลกผัสสะ นอกจากเข้าถึงได้ด้วยเหตุผลแล้ว ยังสามารถเข้าถึงทางประสาทสัมผัสได้ด้วย

5. แบบไม่ช่วยให้มนุษย์มีความรู้เกี่ยวกับการมีอยู่ของสิ่งเฉพาะ

การที่แบบและสสารอยู่ร่วมกันนั้น แบบเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงที่เห็นเปลี่ยนแปลงคือสสาร โดยสสารเปลี่ยนแปลงไปเอาแบบอื่นมาครอบครอง แต่การเราจะรู้จักแบบได้ก็ต้องอาศัยสสาร กล่าวคือ สสารเป็นที่รองรับการประทับของแบบ เพราะฉะนั้นแบบจึงไม่ได้ช่วยให้มนุษย์รู้สิ่งเฉพาะ แต่สิ่งเฉพาะต่างหากที่ทำให้มนุษย์รู้จักแบบ

6. แบบเป็นจุดหมายปลายทางที่ดึงดูดให้สิ่งต่างๆ เคลื่อนเข้าหา

แบบนี้มีอยู่หลายระดับ จากระดับต่ำไปสู่อันดับสูงสุด คือแบบบริสุทธิ์หรือสมบูรณ์ ได้แก่ พระเจ้า แบบเป็นปฐมเหตุแห่งการเคลื่อนไหว และเป็นจุดหมายปลายทางที่ดึงดูดให้สิ่งต่างๆ เคลื่อนเข้าหา

การยืนยันการมีอยู่จริงของแบบในปรัชญาของอริสโตเติลนั้น เขาอ้างหรือใช้เหตุผลตามแนวของลัทธิเหตุผลนิยม โดยสร้างตรรกะ (ตรรกศาสตร์) คือวิชาที่เกี่ยวกับวิธีการอ้างเหตุผลและหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจความสมเหตุสมผลของการอ้างเหตุผลนั้นๆ ขึ้นมา โดยเป็นการแสวงหาเหตุผลมาสนับสนุนข้ออ้างเพื่อสร้างความสมเหตุสมผลซึ่งอริสโตเติลแบ่งเป็น 2 วิธี คือ วิธีนิรนัย และวิธีอุปนัย

วิธีนิรนัย (Deduction) คือ การหาความจริงเพิ่มเติมจากความจริงเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือหาความจริงจากเรื่องที่รู้แล้วไปสู่เรื่องที่ยังไม่รู้ หรือหาความจริงจากหลักใหญ่ไปสู่หลักย่อย เช่น คนทุกคนต้องตาย (ประโยคนำ ช่วงเหตุใหญ่) โสกราตีสเป็นคน (ประโยคนำ ช่วงเหตุผลเล็ก) เพราะฉะนั้น โสกราตีสต้องตาย (ประโยคสรุป) หรือ คนทุกคนต้องการความสุข (ช่วงเหตุผลใหญ่) นายแดงเป็นคน (ช่วงเหตุผลเล็ก) เพราะฉะนั้น นายแดงต้องการความสุข (ช่วงผล) เป็นต้น

ส่วนวิธีอุปนัย (Induction) เป็นการหาความจริงจากประสบการณ์ ตลอดถึงการทดลองด้วย ซึ่งเป็นวิธีการวิทยาศาสตร์ เช่น น้ำเมื่อถูกต้มจะเดือดที่อุณหภูมิหนึ่งร้อยองศาเซลเซียส ความเคราะห้ไม่ได้มีดวงเดียวเพียง โลกและโลกก็ไม่ได้เป็นศูนย์กลางของระบบสุริยจักรวาล เป็นต้น

โดยนัยนี้ ตรรกวิทยาจึงเป็นศาสตร์แห่งการวิเคราะห์ภาษาและความคิดเพื่อเข้าถึงความจริงและตามปกติความรู้ของคนมักจะเริ่มด้วยสัญชาตญาณ (Perception) แล้วนำไปสู่การอนุมาน การหาความจริงก็เช่นกัน คนจะหาความจริง

จากกรณีปลีกย่อยไปสู่ความจริงทั่วไป เพราะฉะนั้นวิธีอุปนัยจึงมาก่อนวิธีนิรนัย หรืออุปนัยก่อให้เกิดนิรนัย ข้อสรุปของตรรกวิทยาอุปนัยจะกลายเป็นช่วงเหตุใหญ่ของตรรกวิทยานิรนัย วิธีอุปนัยทำให้ได้รับความรู้ใหม่ ส่วนวิธีนิรนัยก็ทำการพิสูจน์ให้เกิดความมั่นใจในความรู้ใหม่นั้น ทั้งจะเป็นพื้นฐานในการหาความรู้ใหม่ต่อไปด้วย

แต่ตรรกศาสตร์ที่ถือว่าสมบูรณ์เป็นระบบของอาริสโตเติลคือตรรกศาสตร์นิรนัย ซึ่งเป็นเครื่องมือค้นหาความจริงที่ดีที่นิยมแพร่หลายใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน ถึงกระนั้นเครื่องมือที่ถือว่าดีนี้ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากหลายกลุ่มหลายฝ่ายตลอดมา เช่น กลุ่มสสารนิยม กลุ่มธรรมชาตินิยม และมนุษยนิยม รวมไปถึงกลุ่มจิตนิยมด้วย ซึ่งกลุ่มทั้งหลายนี้ได้พยายามใช้เหตุผลตามลัทธิต่างๆ เช่น ลัทธิประสบการณ์นิยมหรือประจักษ์นิยม ลัทธิปรากฏการณ์นิยม และลัทธิจิตนิยม รวมไปถึงลัทธิเหตุผลนิยมด้วย เพื่อหักล้างเหตุผลของอาริสโตเติล และอ้างเหตุผลของตนให้เป็นทีพอใจต่อการเชื่อเกี่ยวกับการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่ง ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดโดยทั่วไปที่ยอมรับเครื่องมือของพระเจ้าที่เป็นแบบสมบูรณ์

สำหรับวัตถุประสงค์ประการสุดท้าย คือการศึกษาเพื่อวิพากษ์การอ้างหรือการใช้เหตุผลของ อาริสโตเติลต่อการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่ง พบว่า อาริสโตเติล มีจุดเด่นคือมีการสร้างเครื่องมือ (ตรรกศาสตร์นิรนัย) ขึ้นมาใช้เพื่อพิสูจน์การมีอยู่จริงของสรรพสิ่งที่เป็นระบบได้มาตรฐาน ถึงจะมีจุดบกพร่องบางอย่างที่เบคอนวิจารณ์ แต่ก็ยังถือว่าเครื่องมือนี้ ยังเป็นรากฐานให้มีการพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในเวลาต่อมา เพราะข้อบกพร่องส่วนใหญ่ที่พบในข้อโต้แย้ง เรื่องการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นที่ อาริสโตเติลมีต่อแนวคิดของเพลโต หรือนักปรัชญาอื่นๆ ที่มีต่ออาริสโตเติล มักจะเป็นการอ้างเหตุผลคนละระบบมาได้เช่นกัน เช่น อ้างเหตุผลแบบสสารนิยม หรือจิตนิยม หรือธรรมชาตินิยม หรือมนุษยนิยมมาได้แย้งเหตุผลนิยม ทำให้เห็นความจริงต่างกัน เพราะเกณฑ์ตัดสินของแต่ละระบบไม่เหมือนกัน เช่น

การอ้างเหตุผล เพื่อยืนยันว่า แบบและสสารอยู่ร่วมกัน อยู่ในโลกเดียวกันคือ โลกผัสสะ และปฏิเสธโลกแห่งแบบว่าไม่มีอยู่จริงนั้น เพลโตอ้างเหตุผลตามแนวกลุ่มจิตนิยมที่ยึดลัทธิเหตุผลนิยม คือ แบบเป็นนามธรรมเข้าถึงได้ด้วยเหตุผลเท่านั้น แต่อาริสโตเติลกลับอ้างเหตุผลแบบประสบการณ์นิยม คือแบบสามารถเข้าถึงได้ด้วยประสาทสัมผัส เป็นต้น ประกอบกับความเชื่อว่าความจริงมีสิ่งเดียว (เอกภาพ) คล้ายกับจะกลับไปสนับสนุนแนวคิดธาเลส อานักซิแมนเดอร์ อานักซิเมเนส ที่ถกเถียงกันในเรื่องปฐมธาตุ (ที่เน้นสสารเป็นรูปธรรม) ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ต่อมาก็ได้ถูกอิมเพลโตลิสโต้แย้ง (ที่เน้นสสารเป็นรูปธรรมอีกเช่นกัน) จนมาช่วงโสคราติส และเพลโต (ที่เน้นนามธรรม) ทำให้น้ำหนักในเหตุผลของอาริสโตเติลไม่ค่อยน่าพอใจต่อความเชื่อ และยิ่งกล่าวหาว่าแบบไม่สามารถแยกออกมาอยู่อย่างอิสระได้ยิ่งทำให้น้ำหนักน้อยลงไปอีก แม้แต่ในแนวคิดของตนเองก็ยังขัดแย้งกันเพราะเขาเชื่อเรื่องวิญญาณ เรื่องพระเจ้าที่แยกจากสสารได้ ทำให้เห็นการอ้างเหตุผลของเขาไม่สมเหตุสมผลต่อการเชื่อ ทำนองเดียวกับพวกสสารนิยมที่อ้างความจริงมีสิ่งเดียว (เอกภาพ) ส่วนที่เห็นว่าเป็นแบบนั้นเป็นเพียงมายาหรือปรากฏการณ์ของสสารเท่านั้น ส่วนพวกพวกธรรมชาตินิยมก็เช่นกันได้ปฏิเสธการมีอยู่แห่งแบบ โดยพวกเขาเชื่อว่า ความจริงมีมากมาย แต่สิ่งที่เห็นเป็นแบบนั้นเป็นเช่นเดียวกับพวกสสารนิยม คือเป็นเพียงปรากฏการณ์ธรรมชาติ เป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น พระผู้เป็นเจ้า เป็นต้น การเชื่อเรื่องความจริงมีสิ่งเดียวในสากลจักรวาลหรือในโลกนี้ (การเชื่อแบบเอกภาพ) อาจจะผิดก็ได้ เพราะเรายังไม่สามารถสรุปได้ว่าความจริงเป็นสากลมีสิ่งเดียว และความจริงต้องเหมือนกันเป็นแต่เพียงว่าใครจะให้เหตุผลเป็นที่น่าพอใจต่อความเชื่ออันนั้นเท่านั้น ถ้าต่อไปมีใครมาได้แย้งโดยให้เหตุผลที่ดีกว่า

เชื่อมากกว่า ความเชื่อเดิมก็อาจจะล้มเลิกไป เพราะแม้แต่แบบของสรรพสิ่ง ทั้งเพลาโตและอาริสโตเติลก็ยังเชื่อว่ามีหลายแบบ ฉะนั้นความจริงอาจจะมีหลายอย่างก็ได้ การพิสูจน์การมีอยู่จริงของแบบที่อาริสโตเติลเน้นแบบอุปนัย (เน้นหนักทางวิทยาศาสตร์) มากเกินไปอาจจะผิดพลาดได้ เพราะหลายเรื่องที่วิทยาศาสตร์ก็ยังไม่สามารถพิสูจน์ไม่ได้ เช่น เรื่องวิญญาณ และเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันวิทยาศาสตร์ก็ยังไม่สามารถให้คำตอบเป็นที่น่าพอใจต่อการเชื่ออย่างเป็นเอกภาพได้ ถึงแม้อาริสโตเติลจะมีเครื่องมือ (ตรรกวิทยา ทั้งแบบนิรนัยและอุปนัย) ที่ใช้เพื่อพิสูจน์การมีอยู่ของแบบ แต่จะเชื่อได้แน่นอนอย่างไรในเมื่อแต่ละวิธีก็มีเกณฑ์การตัดสินที่แตกต่างกัน

5. การอภิปรายผล

การพิสูจน์หาความจริงอาจจะมีหลายแบบหลายวิธี การหาความจริงแต่ละสิ่งก็อาจแตกต่างกันไป เมื่อใช้วิธีหนึ่งได้ผลว่าไม่จริง จะสรุปว่าไม่จริงทั้งหมดยังไม่ได้ เพราะเครื่องมือหาความจริงอาจจะไม่ถูกต้องกับสรรพสิ่งที่ต้องการหา นั่น การจะสรุปว่าอะไรจริงหรือไม่จริง อย่างไร ควรอยู่บนฐานของความรู้ มิใช่ความไม่รู้ อย่างที่อาริสโตเติลอ้างไว้ในเรื่องการมีอยู่ของแบบ

ส่วนประเด็นที่อ้างว่า แบบอยู่ในสสาร (แบบและสสารอยู่ร่วมกัน) กล่าวคือ แบบที่ถือว่าเป็นสสารนั้นที่จริงมีอยู่ในสสาร (แบบเฉพาะ) เท่านั้น (แบบและสสารได้ช่วยกันหล่อหลอมให้เกิดสิ่งต่างๆ ขึ้นมา สสารเปลี่ยนแปลงได้ แต่แบบไม่เปลี่ยนแปลง การที่เห็นแบบเปลี่ยนไปเป็นแบบต่างๆ เป็นเพราะสสารเปลี่ยนไปต่างหาก หรือสสารเปลี่ยนไปถือเอาแบบอื่นมายึดครอง) ซึ่งมีการอ้างเหตุผลว่าทุกสิ่งในจักรวาลต่างเปลี่ยนแปลง โดยมีจุดมุ่งหมาย เช่น เมล็ดสนย่อมมีจุดมุ่งหมายคือเปลี่ยนแปลงไปเป็นต้นสน (เมล็ดมะม่วงเปลี่ยนแปลงเป็นต้นมะม่วง) อาจถูกโต้แย้งได้ว่าแล้วสิ่งที่ไม่มีความหมาย เช่น ดวงดาวที่โคจรเป็นวงกึ่งวงรีนั้นจุดมุ่งหมายอย่างไร

แต่แนวคิดในเรื่องการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของอาริสโตเติลนี้ก็มีจุดเด่น เช่น อาริสโตเติลได้อธิบายถึงเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า เหตุที่ทำให้เกิดหรือเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ มี 4 เหตุด้วยกัน คือ (1) วัตถุเหตุ (The material cause) (2) การกเหตุ (The efficient cause) (3) รูปเหตุ (The formal cause) และ (4) อันตเหตุ (The final cause) โดยเหตุทั้ง 4 นี้ที่หน้าทีพร้อมกันไปไม่มีข้อยกเว้น และไม่สามารถแยกจากกันได้ ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นกำเนิดของมนุษย์หรือการเกิดของจักรวาล ตลอดถึงสิ่งผลิตของมนุษย์และงานผลิตของธรรมชาติ ก็ล้วนแต่ประกอบด้วยเหตุทั้ง 4 นี้ทั้งสิ้น ไว้ได้ชัดเจน

เมื่อวิเคราะห์เชิงปรัชญาทั้งวิธีการใช้เกณฑ์ (มาตรฐานสากล) และวิธีการใช้เงื่อนไข (ทั้งเงื่อนไขจำเป็น และเงื่อนไขที่พอเพียง) ต่อการอ้างเหตุผลในข้ออ้าง ข้อโต้แย้ง และข้อสรุปของอาริสโตเติลแล้ว ทั้งการอ้างเหตุผลที่เป็นแบบนิรนัย และแบบอุปนัย (รวมวิธีวิทยาศาสตร์ด้วย) โดยภาพรวม จะพบว่าวิธีการใช้ และการอ้างเหตุผลของอาริสโตเติลต่อเรื่องการมีอยู่ของแบบนั้น มีทั้งข้อเด่น และข้อบกพร่องอยู่หลายประการ ดังเหตุผลที่ได้วิพากษ์ ซึ่งหลายครั้งที่คนในสังคมนำแนวคิดของอาริสโตเติลไปใช้อย่างไม่เข้าใจแล้วเกิดปัญหาจนถึงรบราฆ่าฟันกัน เช่น ปัญหาโลกแบนหรือโลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ปัญหาพระเจ้ามีหนึ่งเดียว และปัญหาความยุติธรรม เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ถ้ามุขยคนใดหรือฝ่ายใดจะนำแนวการอ้าง หรือใช้เหตุผล โดยวิธีนิรนัยและอุปนัยแบบอาริสโตเติลไปใช้สนับสนุนความเชื่อของตนหรือฝ่ายตน ควรคำนึงกลุ่มแนวคิด ประเภทลัทธิเหตุผลของแนวคิดนั้นๆ

ด้วย เพราะเกณฑ์ตัดสินความจริงอาจไม่เหมือนกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วทำให้สามารถนำเหตุผลต่างๆ มาเป็นข้อโต้แย้งการอ้าง หรือใช้เหตุผลต่อการมีอยู่ของแบบของอริสโตเติลได้อีกมากมาย

6. บทสรุป

การวิพากษ์แนวคิดของอริสโตเติลเรื่องการมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่ง โดยใช้วิธีวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ที่เกิดจากการโต้แย้งทฤษฎีแบบของเพลโต พบว่า อริสโตเติลก็ยอมรับว่าสรรพสิ่งทั้งหลายมีแบบคล้ายเพลโต เพียงแต่แบบของอริสโตเติลนั้นมีอยู่อย่างเกี่ยวเนื่องหรือสัมพันธ์กับความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลง สามารถที่จะรู้ได้ทางประสาทสัมผัส มิใช่สิ่งลอกเลียนมาจากโลกของแบบ แต่แบบเป็นสิ่งที่ก่อลักษณะกลางจากสรรพสิ่งทั้งหลาย (สิ่งเฉพาะ) ที่มีร่วมกัน แบบไม่ได้มีอยู่อย่างอิสระ โดยตัวเอง แต่อยู่ในสสาร (แบบและสสารเป็นร่วมกัน) แบบที่ถือว่าเป็นสากลนั้นที่จริงมีอยู่ในสสาร (แบบเฉพาะ) เท่านั้น แบบและสสารได้ช่วยกันหล่อหลอมให้เกิดสิ่งต่างๆ ขึ้นมา สสารเปลี่ยนแปลงได้ แต่แบบไม่เปลี่ยนแปลง การที่เห็นแบบเปลี่ยนไปเป็นแบบต่างๆ เป็นเพราะสสารเปลี่ยนไปต่างหาก หรือสสารเปลี่ยนไปถือเอาแบบอื่นมาขีดครอง โดยที่ข้ออ้าง ข้อถกเถียง หรือข้อโต้แย้ง/ข้อสนับสนุน และข้อสรุป ของอริสโตเติล ต่อการพิสูจน์การมีอยู่ของแบบของสรรพสิ่งนั้น ยังมีการอ้างหรือการใช้เหตุผลที่อาจถูกโต้แย้งได้ในหลายประเด็น เช่น การอ้างเหตุผลที่เน้นแบบนิรนัย และแบบอุปนัย (รวมวิธีวิทยาศาสตร์ด้วย) ซึ่งวิธีนิรนัย (Deduction) เป็นการหาความจริงเพิ่มเติมจากความจริงเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือหาความจริงจากเรื่องที่อยู่แล้วไปสู่เรื่องที่ยังไม่รู้ หรือหาความจริงจากหลักใหญ่ไปสู่หลักย่อย เช่น คนทุกคนต้องตาย (ประโยคนำ ช่วงเหตุใหญ่) โสกราตีสเป็นคน (ประโยคนำ ช่วงเหตุผลเล็ก) เพราะฉะนั้น โสกราตีสต้องตาย (ประโยคสรุป) หรือ คนทุกคนต้องการความสุข (ช่วงเหตุผลใหญ่) นายแดงเป็นคน (ช่วงเหตุผลเล็ก) เพราะฉะนั้น นายแดงต้องการความสุข (ช่วงผล) เป็นต้น ส่วนวิธีอุปนัย (Induction) ก็เป็นการหาความจริงจากประสบการณ์ ตลอดจนการทดลองด้วย ซึ่งเป็นวิธีทางวิทยาศาสตร์ เช่น น้ำเมื่อถูกต้มจะเดือดที่อุณหภูมิหนึ่งร้อยองศาเซลเซียส ดาวเคราะห์ไม่ได้มีดวงเดียวเพียงโลก และโลกก็ไม่ได้เป็นศูนย์กลางของระบบสุริยจักรวาล เป็นต้น โดยนัยนี้ ตรรกวิทยาจึงเป็นศาสตร์แห่งการวิเคราะห์ ภาษาและความคิดเพื่อเข้าถึงความจริง และตามปกติความรู้ของคนมักจะเริ่มด้วยสัญชาตญาณ (Perception) แล้วนำไปสู่การอนุมาน การหาความจริงก็เช่นกัน คนจะหาความจริงจากกรณีปลีกย่อยไปสู่ความจริงทั่วไป เพราะฉะนั้นวิธีอุปนัยจึงมาก่อนวิธีนิรนัย หรืออุปนัยก่อให้เกิดนิรนัย ข้อสรุปของตรรกวิทยาอุปนัยจะกลายเป็นช่วงเหตุใหญ่ของตรรกวิทยานิรนัย วิธีอุปนัยทำให้ได้รับความรู้ใหม่ ส่วนวิธีนิรนัยก็ทำการพิสูจน์ให้เกิดความมั่นใจในความรู้ใหม่นั้น ทั้งจะเป็นพื้นฐานในการหาความรู้ใหม่ต่อไปด้วย ซึ่งทั้งวิธีนิรนัยและอุปนัยนี้เป็นเพียงวิธีหนึ่งของการหาความจริงเท่านั้น

ดังนั้น การพิสูจน์หาความจริงอาจจะมีหลายแบบ หลายวิธี การหาความจริงแต่ละสิ่งก็อาจแตกต่างกันไป เมื่อใช้วิธีหนึ่งได้ผลว่าไม่จริง จะสรุปว่าไม่จริงทั้งหมดยังไม่ได้ เพราะเครื่องมือหาความจริงอาจจะไม่ถูกต้องกับสรรพสิ่งที่ต้องการหา นั่น การจะสรุปว่าอะไรจริงหรือไม่จริง อย่างไร ควรอยู่บนฐานของความรู้ มิใช่ความไม่รู้ อย่างที่อริสโตเติลอ้างไว้ในเรื่องการมีอยู่ของแบบ และนี่ก็เป็นเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายสสารนิยมและฝ่ายธรรมชาตินิยมโต้แย้งว่าแบบไม่มีอยู่จริง และการอ้างเหตุผลในความเชื่อว่าความจริงมีสิ่งเดียวในสากลจักรวาล หรือการเชื่อแบบเอกภาพ อาจจะมีผิดก็ได้ เพราะเรายังไม่สามารถสรุปได้ว่าความจริงเป็นสากลมีสิ่งเดียว และต้องเหมือนกัน เป็นเพียงแต่

ใครจะให้เหตุผลเป็นที่น่าพอใจในการเชื่อถือเท่านั้น ถ้าต่อไปมีใครมาได้แย้งโดยให้เหตุผลที่ดีกว่าน่าเชื่อถือกว่า ความเชื่อเดิมก็อาจจะถูกล้มล้างไป ผู้วิจัยจึงขอแนะนำว่า

1. การนำแนวคิดเรื่องการมีอยู่จริงของแบบตามแนวคิดของอริสโตเติล ไปใช้หรือประยุกต์ใช้ในสังคมควรต้องระมัดระวัง เพราะวิธีการใช้และการอ้างเหตุผลยังมีจุดอ่อนบางประการทำให้ไม่สามารถสรุปได้ว่า แบบของสรรพสิ่งในสากลจักรวาลและใน โลกนี้ มีแบบเดียวเหมือนกันหมด (ของสิ่งแต่ละสิ่ง เช่น ความดีงาม ความถูกต้อง ขอบธรรมหรือความยุติธรรม เป็นต้น) การเชื่อว่าแบบมีจริงสิ่งเดียว (เอกภาพ) นั้นอาจทำให้เกิดความขัดแย้ง จนถึงกับทำร้าย ทำลายกันได้

2. การศึกษาในงานวิจัยนี้ ยังไม่ได้เจาะลึกลงในเรื่องว่าแบบของสรรพสิ่งมีความจริงแท้ (แบบปรมาตถสัจจะ) คือ แบบนั้นมีสิ่งเดียวหรือเป็นหนึ่งเดียว (มีลักษณะเหมือนกัน) ในสากลจักรวาลหรือในโลกนี้

3. ควรมีการศึกษาวิจัยแนวคิดเรื่องการมีอยู่ของแบบในทรรศนะอื่นๆ เพื่อหาคำแนวคิดเรื่องนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ก็ด้วยเหตุปัจจัยของสรรพสิ่งต่างๆ ใน โลกและจักรวาล ทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่ถือว่ามีชีวิตและไม่มีชีวิต และที่สำคัญยิ่งขอกราบขอบพระคุณพระอาจารย์ พระมหากฤษณะ ตรุโณ ที่มีเมตตากรุณาอย่างสูง ในการให้ความช่วยเหลือแนะนำ และขอขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน ที่ให้คำปรึกษาด้วยดีเสมอมา ขอกราบขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

8. เอกสารอ้างอิง

กิริติ บุญเจือ. (2545). ปรัชญาหลังนวยุค แนวคิดเพื่อการศึกษาแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2550) ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก, พิมพ์ครั้งที่ ๖

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม

ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๔ กรุงเทพมหานคร : หจก.อรุณาการพิมพ์.

วิทย์ วิศทเวทย์ (บ.ป.ป.). ปรัชญาทั่วไป มนุษย์ โลก และความหมายของชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร :

อักษรเจริญทัศน์.

R.E. Allen. (1970). Plato's "Euthyphro" and the Earlier Theory of Forms, London : Routledge & Kegan paul Ltd.

Ross & William David. (1977). Sir. Plato's Theory of Ideas, Oxford : Greenwood Press.